

CZĘSTOCHOWA

CZĘSTOCHOWA

- to dobre miasto

Wydawca:
© Wydział Komunikacji Społecznej
Urzędu Miasta Częstochowy
tel. +48/34 370 71 00
42-217 Częstochowa, ul. Ślaska 11/13
e-mail: kos@czestochowa.um.gov.pl, www.czestochowa.pl
Zdjęcia: Jacenty Dędek, Tomasz Gębuś, Janusz Stepien,
Zdzisław Sowiński, Grzegorz Skowronek

Na okładce: Obłężenie Jasnej Góry przez Szwedów,
według sztychu J. Bensheimera, połowa XVII w.
Własność Muzeum Narodowego w Krakowie

“Częstochowa - to dobre miasto” -
słowa Ojca św. Jana Pawła II wypowiedziane
w Castel Gandolfo w 1993 roku.

Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej GAUDE MATER

Jest obecnie jedną z największych imprez muzycznych i jedyną o tak szerokiej formule w Polsce. Zalicza się również do europejskiej czołówki festiwali muzyki sakralnej. Festiwal odbywa się co roku w terminie od 1 do 6 maja. Jego wartością jest idea zbliżenia do siebie kultur i religii poprzez prezentację muzyki różnych wyznań. Tadcją są już koncerty „Polskich Prawykonań Sakralnych”. Festiwalowi towarzyszy **seminarium naukowe** podejmujące zagadnienia problematyki „Sacrum w muzyce” oraz **wystawy sztuki, spektakle i widowiska interdyscyplinarne**. W Festiwalu bierze udział ponad tysiąc wykonawców prezentujących w kościołach i salach koncertowych Częstochowy muzykę z wielu krajów świata.

Organizator: Ośrodek Promocji Kultury

„Gaude Mater” w Częstochowie,

ul. Dąbrowskiego 1,

tel.+48 34/ 324 36 38;

www.gaudemater.pl, e-mail: biuro@gaudemater.pl

Widowisko plenerowe “Rzecz o Franciszku”

Triennale Sztuki Sacrum

Wielowątkowa prezentacja dzieł, w których intencja twórcza została skierowana na wyrażenie, przeżycie bądź rozważenie sfery sacrum w życiu człowieka współczesnego. Obejmuje - obok wiodących dzieł plastycznych - także **prezentacje plenerowe, przegląd filmowy, spektakle teatralne i wydawnictwa**. Prezentacja sztuk ma charakter otwarty wyznaniowo - pokazywane są prace inspirowane religią chrześcijańską oraz innymi tradycjami religijnymi. Każda edycja Triennale ma odrębne oblicze i realizuje różne hasła programowe. Pokazywane są zarówno dzieła twórców znanych, jak i te wystawione w drodze konkursu dla młodych artystów, dla których Triennale jest szansą na promocję. Odbywa się co trzy lata.

Organizator: Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie

Aleja Najświętszej Maryi Panny 64,

tel./fax +48 34/ 324 60 57;

www.galeria.czest.pl, e-mail: mgs64@wp.pl

Festiwal Wiolinistyczny im. Bronisława Hubermana

Odbywa się co dwa lata i obejmuje w swojej formule zarówno recitale, jak i koncerty z orkiestrą. Festiwal umożliwia prezentację wybitnych dzieł w wykonaniu wielkich artystów oraz promuje młodych uzdolnionych muzyków. Festiwal nosi imię Bronisława Hubermana, światowej sławy wirtuoza skrzypiec, wielkiego polskiego muzyka częstochowianina. Nadzwyczajna technika gry oraz niezwykła muzykalność zapewniły mu trwałe miejsce w historii światowej wiolinistyki. **Należał do najwybitniejszych i najslawniejszych skrzypków ubiegłego stulecia.** Był jednocześnie wielkim humanistą, jego idea zjednoczenia Europy - Paneuropy - czyni zeń prekursora koncepcji integracji europejskiej, mającej się dokonać na gruncie poszanowania kulturalnej i etnicznej indywidualności poszczególnych narodów.

Organizator: Filharmonia Częstochowska, ul. Wilsona 16; tel.+48 34/ 324 42 30
www.filharmonia.com.pl, e-mail: filharmonia@filharmonia.com.pl

Plener Malarski „Jurajska Jesień ”

Każdego roku jesienią, w wybranym zakątku Jury Krakowsko-Częstochowskiej, spotykają się polscy i zagraniczni artyści, by wspólnie tworzyć. Powstają dzieła inspirowane otaczającą przyrodą i krajobrazem, a jednak bardzo różną formą i treścią. W powstających pracach dominują motywy natury: skały jurajskie, odcisnięte na nich ślady muszli, drzewa, trawy, skojarzenia baśniowe. Oglądanie wystawy poplenerowej, zawsze wiosną, jest przygodą, podróżą po krainie wrażeń, skojarzeń uczuć artysty i własnych.

Organizator: Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie
Aleja Najświętszej Maryi Panny 64, tel./fax +48 34/ 324 60 57
www.galeria.czyst.pl, e-mail: mgs64@wp.pl

Adela Wiśniewska "Jesienny ogród"

Festiwal Jazzu Tradycyjnego HOT JAZZ SPRING

Co roku, na wiosnę, Częstochowa rozbrzmiewa dźwiękami jazzu tradycyjnego. Odbywają się koncerty znanych zespołów i wykonawców w salach Filharmonii i nocne jam sessions w restauracjach i klubach muzycznych. Festiwal przyciąga szeroki krąg odbiorców, gdyż jazz jest muzyką chętnie słuchaną i bardzo komunikatywną. W ramach Festiwalu odbywa się jedyny w Europie, przeznaczony dla młodych solistów - instrumentalistów i wokalistów Festiwal Jazzu Tradycyjnego - „Swingujący Kruk”.

Organizator: Filharmonia Częstochowska
i Stowarzyszenie Jazzowe w Częstochowie
ul. Wilsona 16; tel.+48 34/ 324 42 30
www.filharmonia.com.pl, e-mail: filharmonia@filharmonia.com.pl

Plener Miejski

Uwaga i wrażliwość artystów biorących udział w plenerze malarskim skierowana jest na pejzaże miejskie. Wśród prac obejrzyć można zarówno pejzaże uliczne, często wzbogacone wyobraźnią artysty o elementy pozarealistyczne, jak i skupić uwagę na jednym detalu architektonicznym oraz innej perspektywie patrzenia na miasto.

Organizator: Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie
Aleja Najświętszej Maryi Panny 64, tel.+48 34/ 324 55 81;
www.galeria.czyst.pl, e-mail: mgs64@wp.pl

Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny “Z daleka i bliska”

W Festiwalu biorą udział zarówno zespoły z okolic Częstochowy, jak i goście z całej Europy. Koncerty odbywają się na scenach Częstochowy oraz Koniecpola, Kłomnic, Przyrowa i Kamienicy Polskiej. W trakcie trwania festiwalu jego uczestnicy zapoznają się z dziedzictwem kulturowym miasta, regionu i kraju. Festiwal odbywa się pod patronatem honorowym Międzynarodowej Organizacji Kultury Ludowej (IOF) - Sekcja Polska.

Organizator: Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie
ul. Ogińskiego 13a, tel.+48/34 324 46 51
www.rok.czystochowa.pl e-mail: rok@rok.czystochowa.pl

Międzynarodowe Biennale Miniatury

Pokonkursowa wystawa to setki miniatur, dzieł niewielkich formatem, lecz o niezwykłych walorach plastycznych. Zmuszają do szczególnej uwagi, do skupienia się nad możliwościami twórczego wyrazu, nad urokiem zamkniętych w miniaturę znaczeń i przemyśleń wartości. Obejrzenie wystawy Biennale to również niepowtarzalna okazja do spotkania z twórczością artystów ze wszystkich kontynentów. Najbliższy przegląd miniatury odbędzie się w sierpniu 2006 roku.

Organizator: Ośrodek Promocji Kultury
„Gaudemater” w Częstochowie
ul. Dąbrowskiego 1, tel.+48 34/ 324 36 38;
www.gaudemater.pl, e-mail: biuro@gaudemater.pl

Dożynki Jasnogórskie

Najbardziej uroczyste i reprezentacyjne święto polskiej wsi. Corocznie w pierwszą sobotę i niedzielę września na Jasną Górę przybywają rolnicy z wieńcami będącymi ukoronowaniem ich całorocznego trudu. Przybywają podziękować za opiekę Matce Bożej Częstochowskiej, pokazać owoce swojej pracy. Dożynkom towarzyszy m.in. wystawa najlepszych regionalnych produktów, giełda ofert agroturystycznych, targi rolnicze. Szczególne miejsce zajmuje kultura ludowa. W Alei Najświętszej Maryi Panny swoje prace prezentują artyści, w Muzeum Częstochowskim eksponowana jest rzeźba i malarstwo ludowe, na scenach oglądać można obrzędowość i tańce oraz wysłuchać pieśni z kilkunastu krajów europejskich. Podczas trwających Europejskich Dni Kultury Ludowej rozstrzyga się także Międzynarodowy Konkurs Sztuki Ludowej.

Organizator: Krajowe Duszpasterstwo Rolników,
Regionalne Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa
i Obszarów Wiejskich

Częstochowa, ul. Wyszyńskiego 70/126, tel. +48 34 377 01 01

www.czwa.odr.net.pl e-mail: scdr@odr.net.pl

Dni Częstochowy

Koncerty, występy, spektakle, prezentacje, wystawy i happeningi prezentujące dokonania artystów i twórców częstochowskich oraz zaproszonych gości. Kilkudniowe święto miasta, organizowane zawsze w okolicach 26 sierpnia (Matki Boskiej Częstochowskiej).

Organizator: Ośrodek Promocji Kultury

„Gaude Mater” w Częstochowie

ul. Dąbrowskiego 1, tel. +48 34 324 36 38;

www.gaudemater.pl e-mail: biuro@gaudemater.pl

WYDARZENIA

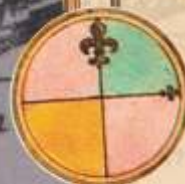

CZĘSTOCHOWA

CZĘSTOCHOWA

- to dobre miasto

Plac Biegańskiego

Częstochowa - to miasto znane na całym świecie, dzięki obecności w klasztorze Ojców Paulinów na Najszej Górze obrazu Matki Boskiej - ikony Czarnej Madonny. Do niej pielgrzymują rzesze ludzi z dziękczynieniem i prośbą, w chwilach radosnych i trudnych. Pielgrzymi czynią z Częstochowy jeden z głównych ośrodków pielgrzymkowych świata. Sanktuarium odwiedza rocznie średnio 4 do 5 milionów pątników z 80 krajów świata. Swoistym fenomenem w skali ogólnoświatowej są pielgrzymki piesze, z którymi przybywa ponad 200 000 pątników. Najdłuższe szlaki liczą ponad 600 kilometrów i ich pokonanie zajmuje do 20 dni wędrówki.

Pierwsze wzmianki o Częstochowie pojawiły się w 1220 roku. W XIV wieku było to miasto lokowane na prawie niemieckim przez Kazimierza Wielkiego - ważny ośrodek handlowy na szlaku wiodącym z Rusi i Wołoszczyzny na Dolny Śląsk i Saksonię. Kolejny nurt rozwoju miasta wyznaczył przywilej wydobywania rudy i przetapiania jej w żelazo. Korzystne położenie nad rzeką Wartą i obecność pobliskiego klasztoru niewątpliwie sprzyjały rozwojowi miasta, tym bardziej, że wokół klasztoru również rozwijała się osada, która w 1717 roku otrzymała prawa miejskie.

Formalnie oba miasta zostały połączone w roku 1826. Wówczas wytyczono Aleję Najświętszej Maryi Panny, wokół której rozwijała się Częstochowa - budowano domy i zakładano sklepy. Najbardziej intensywny rozwój miasta nastąpił w czasach rewolucji przemysłowej. Na miejscu były ujęcia wody oraz linia Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej. Powstawały więc fabryki włókiennicze, huta, rozwijał się przemysł galanteryjny i chemiczny. Częstochowskie rzemiosło, bazując na wcześniejszych tradycjach, wytwarzało wyroby z metali szlachetnych, szkła i ceramiki.

W końcu XIX wieku Częstochowa była najdynamiczniej rozwijającym się ośrodkiem przemysłowym i czwartym pod względem wielkości miastem Królestwa Polskiego. Ukoronowaniem znaczenia Częstochowy była zorganizowana w 1909 roku wielka Wystawa Przemysłu i Rolnictwa, będąca narodową manifestacją polskiej kultury i potencjału techniczno-produkcyjnego. Od 1933 roku miasto stało się starostwem grodzkim. Na początku ubiegłego stulecia Częstochowa umocniła swoje dziedzictwo kulturowe. Powstały

instytucje kulturalne: muzeum, biblioteki, teatr, kina i instytucje oświatowe, rozwijała się lokalna prasa.

W 1925 roku utworzono Diecezję Częstochowską, która w roku 1992 została podniesiona do rangi metropolii przez papieża Jana Pawła II.

Korzystny dla inwestycji klimat pozostał w Częstochowie do dziś. Współczesna Częstochowa jest dużym ośrodkiem z szeroko rozbudowaną infrastrukturą i znacznym zapleczem społeczno-ekonomicznym. Jest miastem akademickim: funkcjonuje tutaj dziewięć wyższych uczelni, na których studiuje ponad 40 tysięcy studentów. Jest ośrodkiem kultury, czerpiącym z tradycji i historii, o bogatym w wydarzenia kalendarzu. Jest też miastem otwartym na świat. Szczególnego splendoru dodaje jej **nadana jako pierwszemu miastu w Europie Środkowo-Wschodniej nagroda Prix de l'Europe przyznana przez Radę Europy.**

Czas spędzony w Częstochowie będzie mile zapamiętany. Miasto posiada niepowtarzalny klimat, tutaj odkryć można wyjątkową atmosferę Alei, urok uliczek otaczających klasztor, zabytków, muzeów i galerii.

Jasna Góra (A/B - 4) - zasiedlona została w 1382 roku przez OO. Paulinów, którym książę Władysław Opolczyk przekazał parafialny kościół Najświętszej Maryi Panny. Dzięki darowiznom i fundacji Władysława II Jagiełły i jego żony Jadwigi w tym miejscu w 1393 wzniesiono klasztor. Zbudowane w latach 1620-1644 przez Władysława IV Wazę **fortyfikacje uczyniły klasztor znaczącym ośrodkiem obronnym.** W 1655 roku twierdza stała skutecznym opór wojskom szwedzkim Karola X Gustawa. Obrona kierowana przez przeora O. Augustyna Kordeckiego miała duże znaczenie moralne i polityczne. Z pielgrzymkami przybywali tutaj monarchowie i coraz liczniejsze rzesze wiernych.

Król Jan Kazimierz w Ślubach Lwowskich ogłosił Matkę Boską Królową Polski. Fortyfikacja wytrzymała oblężenia szwedzkie w okresie wojny północnej w 1702, 1704 i 1705 roku. W 1717 roku przeprowadzono pierwszą na ziemiach Polski koronację obrazu Czarnej

Uroczystości pod Szczytem Jasnogórskim

Madonny. Swoją militarną potęgę klasztor potwierdził, gdy konfederaci barsecy pod dowództwem Kazimierza Pułaskiego przez trzy lata stawiali w twierdzy skuteczny opór wojskom rosyjskim. W czasach Napoleona I Jasna Góra ostatni raz spełniła rolę twierdzy - broniąc wolności Polaków odparowała ataki wojsk austriackich. Po klęsce Napoleona twierdzę zajęły wojska rosyjskie. Mury obronne rozebrano.

W 1910 roku obraz został ponownie koronowany, a w 1920 roku, w Polsce niepodległej, Episkopat ponownie obrał Matkę Boską Częstochowską Królową Polski.

W 1956 roku Kardynał Stefan Wyszyński odnowił Jasnogórskie Śluby Narodu - akt przyrzeczeń Episkopatu i wiernych - w 300. rocznicę Ślubów Jana Kazimierza. **Natomiast w 1979 roku pierwszy w historii Kościoła papież Polak Jan Paweł II przybył na Jasną Górę** (później pielgrzymując tam jeszcze pięciokrotnie).

Obecny zespół architektoniczny, powstały na przestrzeni ponad pięciu wieków, przedstawia się jako zwarty kompleks klasztorny. W murach fortecznych zgromadzono ważne dla Polski budowle i pamiątki. Są one świadectwem epok i ludzi oraz dziedzictwem kulturowym Polski.

Kaplica Matki Bożej - gotycka, w barokowym hebanowym ołtarzu umieszczony jest wslawiony wieloma cudami obraz Matki Boskiej Częstochowskiej - cel pielgrzymek z całego świata. Wypowiedziane tutaj prośby i dziękczynienia upamiętniają pozostawione na ścianach wota wiernych. W latach 1662-1664 dołączono do Kaplicy trójnawową budowlę barokową, będącą dziś czołowym dziełem polskiego budownictwa doby kontrreformacji. Trzecia część Kaplicy została dobudowana w 1929 roku. Do niej przylega **Bazylika pw. Znalezienia Krzyża Świętego i Narodzenia Najświętszej Maryi Panny** - monumentalne dzieło sztuki barokowej. Sklepienia pokrywają freski z końca XVII w. Ołtarz główny jest wspaniałym, późnobarokowym dziełem. Kształt świątyni dopełniają kaplice: św. Pawła i Pustelnika, Relikwii Świętych, Serca Jezusowego; wszystkie z XVII w. Na chórze, nad głównym wejściem do Bazyliki, znajdują się jedne z największych w Polsce, wspaniałe organy, posiadające 105 głosów, 4 klawiatury i dwa kontuary.

Sala Rycerska - reprezentacyjna sala Klasztoru, renesansowa, wypełniona jest cyklem XVII-wiecznych obrazów dokumentujących ważne dla zakonu wydarzenia.

Wały - teren wzdłuż murów obronnych, na zakończeniu których znajdują się bastiony dawnych fortyfikacji czworokątnej twierdzy jasnogórskiej: św. Barbary, św. Rocha, św. Trójcy oraz św. Jakuba.

Wieża - jedna z najwyższych w kraju, 106 m i 30 cm, na szczyt której prowadzi 519 stopni. Taras widokowy jest wspaniałym punktem do obserwacji całej panoramy Częstochowy. Na drugiej kondygnacji wieży umieszczony jest zegar kurantowy, który na 36 dzwonek wygrywa melodie maryjne.

Dziedzictwo narodowe i zbiory OO. Paulinów eksponowane są w **Skarbcu, Arsenale, Muzeum 600-lecia i Bibliotece**.

Kościół św. Andrzeja i św. Barbary (A/B-7) - zbudowany w I połowie XVII wieku dla potrzeb nowicjatu Klasztoru Jasnogórskiego. O lokalizacji zdecydowało prawdopodobnie źródło, w którym według legendy obmyto sprofanowany w 1430 roku obraz Matki Bożej Częstochowskiej, skradziony z Jasnej Góry. Pod koniec XIX w. kościół stał się parafią. Gmach kościelny utrzymany jest w stylu barokowym ze śladami gotyku, pierwotnie jednonawowy, a przy rozbudowie wzbogacony o boczne nawy w postaci kaplic. Za kościołem znajduje się kaplica św. Barbary z cudownym źródłem.

Park Staszica

Parki podjasnogórskie:

Park im. Stanisława Staszica (B/C-4/5) - utworzony w 1826 roku na wschodnim stoku Jasnej Góry w 1909 roku był miejscem organizacji Krajowej Wystawy Przemysłu i Rolnictwa. Z tego okresu pochodzą: secesyjny Pawilon Wystawowy Muzeum Częstochowskiego; unikalna, jedyna w Polsce zagroda włościańska; drewniana, stylowa altana oraz Obserwatorium Astronomiczne. Przestrzeń Parku urozmaicają dwa baseny połączone wąskim kanałikiem i ubarwione tryskającą fontanną. Wśród zieleni występują rzadkie gatunki drzew i krzewów, m.in. sosna czarna, jałowiec chiński, jesion pensylwański i daglezja zielona.

Park 3 Maja (B/C-4) - założony w 1938 roku, usytuowany na wschodnim zboczu Jasnej Góry. Mieszczą się tu korty tenisowe ze stylowym pawilonem. Obok pomnika Stanisława Moniuszki gromadzą się zapaleni szachiści, rozgrywając partie tej królewskiej gry. W parku rośnie 1581 okazów drzew i krzewów, należących do 83 gatunków i odmian. Gatunki obce pochodzą głównie z Ameryki Południowej i Azji.

Aleja Najświętszej Maryi Panny (C/F-4/5) - reprezentacyjna ulica Częstochowy, wiedzie od Kościoła św. Zygmunta do parków podjasnogórskich, łącząc tereny dawnych Starej i Nowej Częstochowy. Od połowy wieku XIX właśnie tutaj powstawały reprezentacyjne gmachy przeznaczone dla instytucji publicznych i rezydencje miejscowych fabrykantów, których fasady bogato zdobione są wykuszami, balkonami i innymi detalami architektonicznymi. Tutaj znajdują się też kamieniczki mieszczańskie. Zabudowa Alei - poza modernizacją i uzupełnieniami - zachowała się do czasów współczesnych.

Jedna z kamienic w Alei Najświętszej Maryi Panny

Kościół pw. Najświętszego Imienia Maryi (C/D-4) - wzniesiony wraz z klasztorem dla ss. Mariawitek w latach 1859-1862. Neogotyckie, jednonawowe, bez wydzielonego prezbiterium wewnątrz pokrywa strop kasetonowy z rozetami, a ściany pokryte są secesyjnymi malowidłami o motywach kwiatowych. Kościół, początkowo klasztorny, obecnie przemianowany został na kościół rektoralny. Wewnątrz znajdują się obrazy znanych malarzy - między innymi w ołtarzu głównym obraz Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny pędzla Rafała Hodziewicza oraz prace Januarego Suchodolskiego i Piotra Le Brin'a. Na drewnianym chórze znajdują się organy z ok. 1935 roku, pod chórem natomiast umieszczone są kropielnice o cechach barokowych.

Ratusz (D-4/5)- symbol miasta, pamiątka powstania dzisiejszej Częstochowy. Wzniesiony na siedzibę władz nowego miasta w 1828 roku, w dwa lata po formalnym połączeniu Starej i Nowej Częstochowy. Rzadki przykład przestrzennego ulokowania władz miejskich wzdłuż poprzecznej osi centralnego placu miasta. Rozbudowany w 1908 roku, dwukondygnacyjny budynek Ratusza, z okrągłą wieżą pośrodku i dwoma bocznymi pawilonami, otoczony był z trzech stron - z wyjątkiem frontowej - dużym ogrodem. Na parterze znajdowały się urzędy, a piętro przeznaczone było na mieszkania prezydenta miasta.

W prawym pawilonie mieściło się więzienie, w lewym odwach wojskowy i mieszkania oficerskie. Obecnie Ratusz jest główną siedzibą Muzeum Częstochowskiego.

Kościół św. Zygmunta (F-5) - najstarszy kościół w Częstochowie, powstały w XIV wieku, trójnawowy z wydłużonym prezbiterium i jedną gotycką wieżą. Późniejsze przebudowy to: dobudowa kaplicy św. Grzegorza w latach 1625-1643; dobudowa od strony północnej zakrystii (usuniętej w XIX w.) oraz likwidacja otaczającego kościół cmentarza parafii staromiejskiej. Obecny, barokowy kształt kościoła, od 1783 roku posiada fasadę z dwiema wieżami. Obok kościoła znajdują się budynki dwukondygnacyjnej plebanii i dawnego murowanego klasztoru z pierwszej połowy XVII wieku, połączonego na wysokości I piętra z kościołem. W miejscu dzisiejszej ulicy Mirowskiej, biegnącej w sąsiedztwie kościoła znajdowała się dzwonnica, obok której przebiegały dawne mury i baszta miejska.

Archikatedra p.w. św. Rodziny (F-5) - budowana etapami w latach 1901-1927, jest jednym z największych kościołów w Polsce. Murowana z cegły, a w detalu architektonicznym z kamienia i piaskowca, w stylu neogotyckim, trójnawowa, o wydłużonym prezbiterium i fasadzie zwieńczonej dwiema wieżami. Wnętrze Archikatedry wykończone jest granitem skandynawskim, a okna i rozety zdobione witrażami przedstawiającymi ważniejsze wydarzenia w dziejach narodu oraz Sakramenty Święte. W latach 30 - tych XX wieku przed trzema ołtarzami wykonano balustrady komunijne z maswerkami i płaskorzeźbami. Pod kaplicą Matki Boskiej Częstochowskiej znajdują się krypty biskupów częstochowskich.

Kościół i cmentarz św. Rocha i św. Sebastiana (poza mapką) - najstarszy z istniejących częstochowskich cmentarzy, położony pomiędzy ulicami św. Rocha i św. Sebastiana, w sąsiedztwie kościoła pod tym samym wezwaniem. Powstały w latach 40-tych XVII wieku. W połowie XIX wieku wydzielono tam część ewangelicką, a 30 lat później - część prawosławną. Najstarszy zachowany nagrobek na cmentarzu pochodzi z 1849 roku. Na cmentarzu tym spoczywają m.in. powstańcy III Powstania Śląskiego, poetka Halina Poświatowska, Ignacy Koziulewski. Historia kościoła pw. św. Rocha i św. Sebastiana datuje się na połowę wieku XVII, kiedy to została wzniesiona murowana kaplica. Czas potopu szwedzkiego unicestwił kaplicę, lecz w roku 1680 w miejscu zniszczonej kaplicy konsekrowano wybudowany z kamienia i cegły kościół. Pierwotnie był on jednonawowy, w stylu barokowym, o sklepieniu kolebkowym, ale po przebudowie zyskał trójdzielną fasadę z dwiema wieżami w barokowych hełmach.

Złota Góra (poza mapką) - wapienne wzniesienie na Szlaku Orlich Gniazd, ułożone przeciwległe do Jasnej Góry. Z tego miejsca rozciąga się niezapomniany widok - panorama na całą Częstochowę. Wapień był swego czasu bardzo popularnym materiałem budowlanym, a z wydobytego tutaj kamienia powstało wiele częstochowskich budynków. Obecnie wyrobiska są już nieczynne i stanowią swoistą atrakcję turystyczną.

Archikatedra pw. św. Rodziny